

BEKTAŞI TÜRKMENLERİNDE HALK İNANÇLARININ SOSYAL YAŞAMDAKİ İZLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: YÖRÜK KÖYÜ ÖRNEĞİ

Ali GÖÇER*

Öz

Bu araştırmanın amacı, Bektaşî Türkmenlerinde halk inançlarının sosyal yaşamdaki izleri ile ilgili genel bir görünüm vermektir. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde gözlem, görüşme ve doküman analizi yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma, Yörük köyü sakinleri arasından amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilen altı katılımcıdan oluşan bir çalışma grubu üzerinden yürütülmüştür. Veri toplama araçlarıyla elde edilen verilerin analizinde nitel araştırma veri analiz biçimlerinden içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, çalışma grubundaki katılımcılar Bektaşî Türkmenlerinde dinî inancın sosyal yaşamdaki izleriyle ilgili önemli ipuçları vermişler, sosyal yaşama yön veren belirleyici dinî unsurlara işaret etmişlerdir. Özellikle doğum, düğün ve ölümle ilgili uygulamaların şekillenmesinde dinî anlayışın etkisini gösteren görüşler ortaya koymuşlardır. Katılımcılar, Bektaşî inancına sahip Yörük-Türkmen kültürünün özünü kaybetmemesi için toplumsal dayanışmayı güçlendirecek etkinlikler düzenlenmesinin gereğine işaret etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Yörük-Türkmen kültürü, dinî unsurlar, Bektaşilik, Yörük köyü

A RESEARCH ON TRACES OF FOLK OF BELIEFS IN SOCIAL LIFE OF FOLK BELIEVERS AMONG THE YORUKS-TURKMENS: THE CASE OF YORUK VILLAGE

Abstract

The purpose of this research is to give an overview about traces of beliefs of folks in social life in Bektashi believers among the Yoruks-Turkmens. In this study, observation, interviewing, and document analysis methods were used within the framework of qualitative research. The research was carried out with a working group consisting of 6 participants selected from the inhabitants of the Yoruks village by purposive sampling. The data obtained from the interviewing and observation forms were analyzed through content analysis in the qualitative research. According to the results, Bektashi believers among the Yoruks-Turkmens gave important clues traces of religious belief in social life and pointed out the decisive religious factors that shape social life. In particular, the formation of applications related to birth, death, and wedding put forward opinions that reflect the influence of religious approach. The partici-

* Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Kayseri/Türkiye,
ali.gocer@hotmail.com
DOI:10.12973/hbvd.73.142

pants, not losing the essence of the culture of Bektashi believers among the Yoruks-Turkmen, pointed out the need for the organization of activities that strengthen social solidarity.

Key Words: Nomad-Turkmanian culture, religious factors, Bektashism, nomad village

Giriş

Farklı düşün ve inanç tecrübeleri yaşayan Türkler, VIII. yüzyıla beraber İslam dini ile tanışmışlardır. Türkistan'da, Horasan'da, "*Türk Müslümanlığı*" olarak da tanımlanan özel ve nitelikli bir yorum geliştirirler. Hoca Ahmet Yesevi, XII. yüzyılda Horasan tasavvuf geleneğinin temel temsilciliğini yapmışlardır (Kılıç ve Kökel, 2006: 2). XIII. yüzyıl, Moğol hareketi dolayısı ile Oğuz Türklerinin, Türkmenlerin kalabalık kitleler hâlinde Küçük Asya'ya, Anadolu'ya göç ettiği dönemdir (Sümer, 1999: 177). Yesevi Dergâhı'nın ışığından feyz alan Hacı Bektaş Veli, Horasan'dan 13. yüzyılda, Anadolu'ya gelmiş, Ehl-i Beyit'in yolunu halka Türkçe anlatmış, yetiştirdiği öğrenciler aracılığıyla da öğretinin yaşam tarzı, geniş halk kitlelerine aktarılmış ve günümüze kadar varlık alanını yaşatmıştır (Sümer, 2011: 61).

İslam dinini kabul eden göçebe Türk kavimlerinin bir bölümü 8. yüzyıldan itibaren Anadolu'ya yerleşmeye başlamış, zaman içinde Türk ve İslam kültürleri ile Anadolu'nun kültürel değerlerini sentezleyerek yerleşik bir toplum hâlinde yeni bir kültür oluşturmuşlardır. Konar göçer bir sosyolojik karakter taşıyan bu gruplar Anadolu topraklarında Türkleşme sürecinin ve Türk yerleşimi sonrası Anadolu kültürünün gelişiminde önemli rol oynamışlardır (Eröz, 1991, akt. Demirarslan, 2011: 70). Sünnî olsun, Alevi olsun Türkmen aşiretleri millî kültür ve müesseseleri muhafaza edegelmişlerdir (Eröz, 1991: 27).

1. Araştırmanın Amaç Ve Kapsamı

Kültür; yeme, içme, giyim-kuşam, eğlence, iletişim biçimi, sevgi, saygı, inanç... gibi hayatın her safhasında insanı kuşatan duygu ve düşüncenin yaşama yansıyan hâlidir (Göçer, 2010: 50). Hayatı bu kadar sarıp sarmalayan kültürü biçimlendirip şekil veren temel unsur da dindir. Eliot'a göre din, kültürü aşan ve onu besleyen bir kaynaktır. Kültür aslında herhangi bir toplumun dininin vücut bulmuş bir şeklidir (Kaplan, 2010: 16). Bu araştırmanın amacı, Yörük köyü örneğinde Bektaşî Türkmenleri'nde dinî inancın sosyal yaşamdaki izleri ile ilgili genel bir görünüm vermektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır: Yörük köyü tarihi eserler ve Yörük köyü sakinlerine göre;

1. Yörük köyünde yaşamlarını sürdüren Bektaşî Türkmenleri'nde dinî inancın genel olarak sosyal yaşama yansıma durumu nasıldır?
2. Yörüklerin doğum, düğün ve ölümle ilgili inanış ve uygulamalarında dinî anlayışın etki ve izleri nasıldır?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Bir saha araştırması olan bu çalışmada, nitel araştırma yaklaşımında olgubilim (fenomenoloji) araştırması olarak desenlenmiştir. Bu çerçevede, görüşme, gözlem ve doküman analizi yöntemleri kullanılmıştır.

Olgubilim (fenomenoloji) deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular, yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgu bilim (fenomenoloji) uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 72).

Olgu bilim olarak da adlandırılan fenomenoloji “*Gerçek nedir?*” sorusuna cevap arayan bir yöntemdir. Fenomenoloji yaklaşımın temelini bireysel tecrübeler oluşturmaktadır. Bu yaklaşımda araştırmacı katılımcının kişisel (öznel) tecrübeleri ile ilgilenmekte, bireyin algılamaları ve olaylara yükledikleri anlamları incelemektedir. Fenomenoloji tanımlayıcı bir araştırmadır. Bu bağlamda genelleme yapmak değil, olguları tanımlamak önemlidir (Akturan ve Esen: 83-84, 88).

Araştırmada elde edilen verilerden yola çıkarak Bektaşî kültürünün sosyal yaşama yansımalarına yönelik tespitleri ayrıntılı bir şekilde ortaya koymak ve yorumlayabilmek amacıyla olgu bilim deseni tercih edilmiştir.

2.2. Araştırma Sürecinin Geçerlik ve Güvenirliği

Araştırma sürecinin geçerlilik, güvenilirlik ve tutarlılığı için; araştırmanın süreci hakkında detaylı bilgiler verilmiş ve ulaşılan sonuçlar katılımcılarla paylaşılmıştır. Katılımcılarla görüşme dışı zamanlarda da bir araya gelinerek uzun süren bir etkileşim ortamında bulunulmuştur. Çalışma grubu amaçlı örnekleme tekniği ile belirlenmiştir.

2.3. Çalışma Grubu

Olgu bilim araştırmalarında veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışı vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 74). Bu araştırma, Yörük köyü sakinleri arasından amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilen altı kişilik bir çalışma grubu üzerinden yürütülmüştür. Çalışma grubu belirlenirken öğrenim durumu, yaş seviyesi, bilgi birikimi, gönüllülük vb. değişkenler dikkate alınmıştır.

Tablo 1. Çalışma Grubundaki Köy Sakinleriyle İlgili Kişisel Bilgiler

Cinsiyetlerine Göre Dağılım	f	%
Kadın	-	-
Erkek	6	100.00
Toplam	6	100.00
Yaş Aralığı	f	%
51-75 yaş arası	4	66.67
76 yaş ve üstü	2	33.33
Toplam	6	100.00
Öğrenim Durumu ve Düzeyi	f	%
Okur-Yazar Değil	-	-
İlkokul Mezunu	4	66.67
Ortaokul/Lise Mezunu	-	-
Üniversite Mezunu	2	33.33
Toplam	6	100.00
Meslek/Toplumda Tanınırlık	f	%
Emekli (işçi, memur vb. emeklisi)	5	83.33
Kamu görevlisi	1	16.67
Toplam	6	100.00

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde görüşme ve gözlemler yapılmış, karakteristik araç-gereç ve yapılar doküman olarak incelenmiştir. Creswell'e (2008, 2011) göre nitel araştırma yöntemi bir ana olgu üzerine odaklanmakta ve katılımcıların görüşleri üzerine temellendirilmektedir (Akt. Çelik ve Arıkan, 2012: 80).

Araştırmacı ilk olarak görüşme soruları ve gözlem boyutlarına yönelik olarak alan uzmanı görüşüne başvurmuştur. Bu doğrultuda yarı yapılandırılmış görüşme formu ve gözlem boyutları oluşturulmuştur. Daha sonra Yörük köyü sakinlerinden seçilen çalışma grubuyla bireysel ve toplu olarak görüşme ve gözlem yapılmıştır. Gözlem, görüşme ve doküman incelemesiyle elde edilen veriler arasından kayda değer görülenler bulgular bölümündeki tablolara işlenerek görselleştirilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile incelenmiştir. Olgu bilim araştırmalarında veri analizi, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu amaçla verinin kavramsallaştırılır, olguyu tanımlayabilecek temalar ortaya çıkarılmaya çalışılır ve elde edilen bulgular açıklanıp yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 75). Nitel çözümlemede verilerin içeriklerini keşfetmeye yönelik çözümleme

için kodlama ilk ve asli bir işlemdir (Punch, 2005: 193). İçerik analizinde birbirine benzeyen verileri belli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları anlaşılabilir bir düzene sokarak yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 227). Bir başka deyişle fenomenolojik analiz; katılımcılarca tecrübe edilmiş bir olguya ilişkin psikolojik özü elde etmeye çalışır (Akturan ve Esen, 2008: 85). Araştırmada veri toplama araçlarıyla elde edilen veriler üzerinden çıkarım ve yorumlamalar yapılmıştır.

Bireysel/grup olarak yapılan görüşme ve gözlemlerle elde edilen veriler analiz edilirken aşağıdaki işlem basamakları takip edilmiştir: İlk önce kayda değer cevaplar tek tek bulgular bölümündeki tabloya işlenerek görsel hâle getirilmiştir. Daha sonra tablolara işlenen verilerden hareketle kodlar oluşturulmuş; kodlardan da üst kategorilere (tema) ulaşılmıştır. Ulaşılan temalar çerçevesinde katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılarla ilişkilendirme, yorumlama ve çıkarımlarda bulunma yollarıyla analize derinlik katma amaçlanmıştır. Bu yolla katılımcıların Yörük köyü sakinlerinin yaşamlarında Bektaşî kültürünün izleri ile ilgili ipuçları yakalanmaya çalışılmıştır. Verilerin analizi işlemlerinde aşağıdaki kodlama ve tanımlama tekniği kullanılmıştır:

A₁, A₂: Araştırmacının sorularını,

K₁, K₂, K₃ ...: Görüşüne başvuru katılımcıları (Yörük köyü sakinleri arasından seçilen katılımcıları),

[¹], [²], [³] ...: Kaynak kişilerin (Yörük köyü sakinlerinin) belirttikleri görüşlerden kayda değer cevapları,

GB₁, GB₂: Yapılan gözlem boyutu,

AGN₁, AGN₂: Araştırmacının gözlem notlarını,

F₁, F₂: mekanik araçlarla elde edilen görseli göstermektedir.

3. Yörük Köyünün Tarihi ve Bektaşilik

Batı Karadeniz'de Safranbolu'nun 12 km doğusunda yer alan Yörük köyü hakkında yapılan araştırmaları incelediğimizde köyün tarihi bir yerleşim yeri olduğu anlaşılmaktadır (Demirarslan, 2011: 71). Köyün kuruluş tarihi ile ilgili olarak Anadolu'nun Malazgirt Savaşı sonrasında yoğun göçebe akınına uğradığı ve 11-15. yüzyıllar arasında özellikle Ankara Kastamonu bölgesinde 10.000 çadırılık Kayı boyunun yerleşmiş olduğu göz önüne alınırsa köye ilk gelenlerin 15. yüzyıl öncesinde konargöçer bir Yörük obası olduğu tahmin edilmektedir (Hersek, Meraki ve Meraki, 2000: 7).

Tuncay Kara'ya göre, köyün kurucularının Horasan'dan gelen Karakeçili aşiretinden Yörükler olduğu, Osmanlı'nın Hristiyan yerleşimlerinin çevresine Türkmen iskânı politikası sonucu bu Yörüklerin yerleşik düzene geçtikleri ve Yörük kazasının 1870 yılından sonra kaza statüsü kaldırılarak bu kazanın merkezi de bugünkü Yörük köyünü oluşturmuştur (Kara 2003, akt. Demirarslan, 2011: 71). Ali Rıza Baykal'a göre de köyün ilk kuruluşu ait kesin bir tarih belirtilememekte, ancak yazarın kendisine dedelerin aktardıklarından köyün ilk kurucularının Oğuz Türkleri'nin Kayı boyunun Karakeçili Aşiretine bağlı kollardan biri olan ve Hüseyin, Hacı ve Davut adlı 3 kardeşin önderliğinde büyük bir Yörük aşireti olduğu söylenmektedir (1995: 12-13).

Kamil Biçici'nin aktardığına göre, 1555 yılına ait bir vakıf belgesinde "*Devlethan-ı Be-kaza-ı Yörükân-ı Taraklıborlu*" denilmektedir. İdari açıdan başlangıçta merkezi Kütahya olan Vilayet-i Anadolu Beylerbeyliği'ne bağlı Bolu sancağı, daha sonra Bolu eyaletinin Viranşehir (Safranbolu) sancağına ve nihayet Kastamonu sancağına bağlanan Yörük kazasına ait 15 köy (divan) bulunmaktadır (2008: 298).

Oğuz Türkleri'nin Kayı boyunun Karakeçili Aşiretine bağlı kollardan biri olan obanın (Baykal, 1995: 12) şimdiki yerleşim yerine bir müddet konargöçer, daha uzun bir süredir de yerleşik yaşamı içine alan çok eski bir tarihte yerleşilmiştir. Kuruluşundan itibaren köyde yaşayanlar çeşitli sebeplerle başta İstanbul olmak üzere büyük şehirlere göç edilmiş ve bu göçün verdiği etkileşimle önemli değişimler geçirmiştir. Bu değişimler köyün sosyal ve kültürel dokusunda, dini algılama ve yaşayışlarında görülebilmektedir. Bir dönem İstanbul ile olan gidiş gelişler ve bu sırada gerçekleşen etkileşimler Bektaşî inancının köyde yayılmasını sağlamıştır. Yörük köyü Bektaşîliğin görüldüğü çok eski yerleşim yerlerinden birisidir. Demirel'e (1992) göre, Şahkulu Sultan Dergâhı Mehmet Ali Hilmi Dede Baba Vakfıyesi ile ilgili 1910 tarihli senet suretinde dergâhın Bektaşî tarikatına mensup olan bazı kişilerin Yörük köyünde yaşadıkları ifade edilmiştir (akt. Biçici, 2008: 298). Aynı kaynağa dayandırılan bir başka bilgi de şöyledir: Koruma altına alınan ve sit yerleşimi olarak ilan edilen köyün mezarlığındaki mezar taşları incelendiğinde; köy halkının çoğunluğunun Bektaşî tarikatına mensup oldukları, hatta İstanbul Merdivenköy'de bulunan "Şahkulu Sultan Dergâhı" vakıfnamesinin Yörük köyünde ve Yörük köylü Bektaşî tarikatına mensup kişilerin şahitliği ile tescil edildiği 1910 tarihli vakıf senedinden anlaşılmaktadır (Biçici, 2008, akt. Demirarslan, 2011: 70-71).

4. Bulgular

4.1. Veri Toplama Araçları ile Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

Altheide (1987) ve Malhotra'ya (2004) göre, içerik analizi genel olarak gözlem içeren yöntemlerde kullanılan bir analiz tekniğidir ve bir görüşmenin içeriği-

nin objektif ve sistematik bir biçimde gösterilmesini kapsamaktadır. İçerik analizi bir görüşme veya metindeki kavramların, ilgili durumların, yapıların, imajların, anlamların, nüansların keşfedilmesi ve karşılaştırılmasını içermektedir (akt. Akturan ve Dinçer, 2008: 50).

Simpson (2007) ve Arnould & Wallendorf'a (1994) göre, fenomenolojik araştırmada, araştırma bulguları anlamların bir sentezini vermekten öte tecrübeye ilişkin anlamları tanımlayan, yorumlayan bir nitelikte olmalıdır. Bu açıdan yorumlama; tanımlayıcı boyutlar arasındaki bağlantılandırmayı, ilişkilere bakmayı, örüntüleri açıklamayı gerektirmektedir (akt. Akturan ve Dinçer, 2008: 51).

Aşağıda görüşme soruları, gözlem notları ve mekanik araçlarla elde edilen veriler, verilerin içerik analizi ile tanımlama ve yorumlamalar yer almaktadır.

Tablo 2. Yörük Köyünde Doğumla İlgili Âdetler

A ₁ : Yörük köyündeki doğumla ilgili âdetler hakkında bilgi verebilir misiniz?(Sonda: çocuk olmayan, doğan çocuğunun albastıdan korunması, hastalanmaması için kadınların aldıkları tedbirler...)		
Yer: Yörük köyü (Görüşme ve gözlem yapılan köy sakinlerinin evleri)	Kodlayarak Temalandırma	
Zaman: Haziran-Temmuz 2013. Farklı günlerde kişi başına ortalama görüşme süresi: 2-3 saat.	Kodlar	Temalar
K _{1,5} : Kadınlar doğan çocuğun ölmemesi için hiçbir önlem almazlar, bu köyde böyle batıl inançlar yok. Hastalık durumunda doktora gidilir. Önceden çocuğun üzerine al basınca bir şeylerin yapıldığını hatırlıyorum ama şimdi böyle şeyler yok [1].	al basması	Sosyal durum ve davranışlar ile ilgili inanış ve uygulamalar
K _{2,4} : Doğacak çocuğun kız mı, erkek mi olacağı merak edilir. Çocuğun ölmemesi doktora gidilmekten başka hiçbir önlem alınmaz. Çocuk doğduğu zaman 40'ı çıkıncaya kadar kimseye gösterilmez, sonra duası edilir. Bu dönemde çocuk hastalanırsa '40 bastı' dinilir [2].	kırkı çıkmak kurşun dökme	
K ₃ : 'Çocuğa nazar değmiş.' denip kurşun dökülür. O esnada çocuk esnense nazar değdiğine inanılır. Çocuğun ağzı esnemekten kapanmaz, gece yıldız bakılınca esnemesinin geçeceğine inanılır. 'Çocuk sarılık olmuş.' derler ve çocuğun yanına sarı renkli eşya koyarlar. Çocuk yalnız bırakılmaz. Eğer bırakılacaksa yanına (nöbetçi gibi) süpürge konulur [3].	nazar değmek sarılık	

Kara, yaptığı araştırmasında doğacak çocuğun cinsiyetinin ne olacağına dair uygulamalar hakkında şunları söylemektedir: sedirdeki iki minderden birinin altına makas, diğerinin altına bıçak konur. Gebe kadın bunlardan makas olana oturursa çocuğun kız, bıçak olana oturursa erkek olacağı inancı yaygındır (2005: 89). Araş-

tırmaya katılan katılımcıların çoğu (K2,4,1,5) Yörük köyünde al basması ve kırkı çıkması gibi adetlere değinmişlerdir (bk. Tablo 2: [1,2]). Yörük köyünde bebeğin kırkı çıkmadan (kırk günlük olmadan) o evden başka eve ateş verilmeme, ziyarete gelenlerin el işi yapmaması gibi adetler vardır. İçerisine bereket için sarımsak/soğan; güç/kuvvet için çuvaldız veya iğne; albasması için kırmızı renkli bir bez; aydınlık ve ferahlık için ayna; uğur getirmesi için beyaz bir bez ve cesaretli olması için de bir parça kurşunun konulduğu bir nazarlık bebeğe takılır (Hersek ve Meraki, 2000: 163-164). Yörede nazara engel olduğuna inanılan ocaklar vardır. Ocaklarda yaygın olarak yapılan dua okunması ve kurşun dökülmesidir (Kara, 2005: 155). Nazara karşı kurşun dökme geleneği Anadolu'daki diğer Yörük-Türkmen boyları arasında da yaygındır (Göçer, 1999: 169).

Görüşüne başvurulmuş katılımcıların konuşmalarında da değindikleri ve Hersek ve Meraki'nin (2000: 163-164) belirttiği nazar değmesi, al basması gibi birtakım inanışların yanında uğursuzluk getireceğine inanılan durum ve davranışlar da vardır: gece tırnak kesilmemesi, aynaya bakılmaması ve ıslık çalınmaması; kapı eşliğinde oturulmaması; kişinin üzerinde iken elbise söküklerinin ve düğmesinin dikilmemesi; köpek uluması, baykuşun hâne yakınına tünemesi ...

Tablo 3. Yörük Köyündeki Düğünlerle İlgili Âdetler

A ₂ : Yörük köyündeki düğünle ilgili âdetler hakkında bilgi verebilir misiniz? (Sonda: gelin alma/ çıkarma, ziyaret edilen yerler, niyaz edilen kişiler...)		
Yer: Yörük köyü (Görüşme ve gözlem yapılan köy sakinlerinin evleri)	Kodlayarak Temalandırma	
Zaman: Haziran-Temmuz 2013. Farklı günlerde kişi başına ortalama görüşme süresi: 2-3 saat.	Kodlar	Temalar
K ₁ : Beş gün süren (pazartesi başlayıp cuma sona eren) güzel düğünler olurdu çocukluğumuzda. Cirit oynanır, güreşler yapılır, yemekler yenirdi. Düğün başladığında konan yumurtayı nişan alıp vuran damattan bahşiş alırdı. İçinde her türlü ürün, eşya, bitki, ağaç dallarının numunesi olan ve içinde ne olduğunu bilemeyeceği bir sandığı damadın önüne koyarlardı ne olduğunu sorarlardı, bilemeyince ceza verilirdi. Gelin baba evinden çıktığında ölümün var olduğunu hatırlatmak, bir gün buraya gelineceğinin mesajını vermek için mezarlığa 'Gelin Dolambacı'na gidilir, sonra damat evine götürülür. Bunda amaç, insanların geçmişlerini unutmaması, büyüklerinin mezarlarını ziyaret ederek onları hatırlaması ve sosyal yaşamda ölçülü olmasını sağlamaktır [1].	geleneksel düğün ve uygulamaları bahşiş verme otantik ritüeller gelin dolambacı	Dini algı ve toplumsal yaşama yansımaları
K _{2,3,4,5} : Düğünler pazartesi başlar cuma günü duvak ile biter. Gelinin aile büyüklerine saygı göstermesi esastır. Düğünlerde bir yer ziyaret edilmez. Sadece gelin evden çıkınca mezarlık ziyaret edilir, gelin mezarlıkta dolaştırılır, buna 'Gelin Dolambacı' denilir. Eskiden bu dolaşma at ile yapılırdı, şimdi mezarlığa kadar araba ile gidilip yürüyerek dolaşılıyor [2].	düğün ve ölüm mezarlık ziyaretleri	
K ₆ : Düğünde 'yumurta vurma', çatalın üzerine konan yumurtayı vurma vardı, vuran kişiye bahşiş verilirdi. Gelin alınca at üzerinde 'Gelin Dolanması' yapılır, gelin mezarlıkta o yerin içinde dolandırılır [3].	gelin dolanması	

Yörük köyünde düğün Cuma günü başlar ve sonraki Cuma günü duvaktan sonra sonuçlanır. Gelin alındıktan sonra gelin dolambacı sırasında şu şekilde dini bir tören yapılır: Güveyinin akrabalarından iki erkek, büyük ve uzun al renkli bir şalın karşılıklı iki ucundan yola temas edecek şekilde tutarlar. Köy imamı dua okur kalabalık 'âmin' diyerek duaya katılır. Bu arada gelin atının başını tutan kimse dua devam ederken gelin atını yere gerilmiş şalın üzerinden üç defa geçirir. Sonunda dua biter ve gelin alayı da köye girer. Bir de gelinin alındığı gün yatsı namazından sonra güvey, sağdıç ve beraberindekiler elde yanmakta olan çıra, meşale olduğu hâlde güveyinin evinin önüne varırlar. Köy imamı dua eder, dua sonunda oradakiler hep bir ağızdan: 'ÂŞIKIN EFKÂRI HU... HU..' diye bağırdıkları 'Güveye Hu Okuma' töreni yapılır (Kara, 2005: 30, 82, 85). Görüşme yapılan katılımcıların ifadelerinden ve konuşma ortamındaki gözlem ve izlenimlerden mezarlıkta 'Gelin Dolanması' âdeti hâlâ sürdü-

rülmesine rağmen diğer âdetlerin uygulanmadığı anlaşılmaktadır [1]. Köyde görülen uygulama ve gerçekleştirilen ritüellere bakıldığında Bektaşî inancının izlerinin çok fazla kalmadığı söylenebilir.

Tablo 4. Yörük Köyünde Ölümle İlgili Âdetler

A ₃ : Yörük köyündeki ölümle ilgili âdetler hakkında bilgi verebilir misiniz?(Sonda: ölümü haber verdiğine inanılan unsurlar, ölü ile ilgili uygulamalar, ölü evindeki yemek ve temizlik işleri...)		
Yer: Yörük köyü (Görüşme ve gözlem yapılan köy sakinlerinin evleri, köy kahvesi, Geleneksel Gözleme Evi)	Kodlayarak Temalandırma	
Zaman: Haziran-Temmuz 2013. Farklı günlerde kişi başına ortalama görüşme süresi: 2-3 saat.	Kodlar	Temalar
K ₁ : Köyümüzde ölümle işaret ettiği düşünülen inançlar hatırlamıyorum. Kişi ölüme yıkanır, kefenlenir ve mezara defnedilir. Ölü evine eş, dost, akrabalar yemek getirir. Yemek kapları ölü evinde yıkanır. Ölen kişinin giysileri ihtiyaç sahiplerine verilir. (Katılımcıya söz arasında sorulan "Tenasühe inanıyor musunuz?" sorusuna şöyle bir cevap vermiştir:) Sorduğunuz şey Bektaşilerde var. İnsan öldükten sonra ameline göre dünyaya tekrar gelecek. İyilik yapan gül ağacı... vb., kötülük yapan kedi, fare, köpek kılığında gelecek. Bu, cennet, cehennem versiyonunun bir karşılığı. İnsanların kötü amel işlememesi için. En kötüsü de insanın bunu hatırlaması, 'Ne yaptım da bu şekilde geldim.' demesi [1].	ölüm ritüelleri tenasüh (ruh göçü)	Dini inanç ve sosyal yaşama yansımaları
K ₂ : Bizim köyde hurafelere yer yok. Ölü yıkanıp kefenlendikten sonra bütün köylüler tarafından taşınarak mezarlığa götürülüp mezara konur. Ölü evinde akşam duası olur. İrmik helvası yapılır. Ölü çıktıktan sonra ev temizliği yapılmaz, ev zaten temizdir. Ölünün elbiseleri ve diğer eşyalarından kullanılabilir olanlar ihtiyaç sahiplerine verilir, diğerleri yakılır [2].	hurafe ölümle ilgili âdetler	Gelenek ve göreneklerde değişim ve kaybolma
K ₃ : Evin yakınına baykuş konması, köpeğin uluması gibi şeyler yakınlarda bir kişinin öleceğinin işareti olduğuna inanılır. Ölünün eşyaları evde kalır, kalanlar giyerler [3].	temizlik inancı	
K ₄ : Evin bir yerinde veya yakınında baykuş tünemesinin, köpeğin ulumasının ölümü haber verdiğine inanılır. 'Evinde baykuş tünese.' (ölesin) sözleriyle ilenme köyümüzde yaygındır. Biri öldüğü zaman Allah emanetini aldı, denir. Cenaze yıkanıp kefenlendikten sonra önce yakınları sal ağacını taşımaya başlarlar, sonra tüm cemaat taşımaya katılır. Ölü mezara konulduktan sonra komşular, akrabalar akşam yemeği getirirler [4].	baykuş konması, köpeğin uluması inanışlar ilenme	Dini algı ve inanışların günlük yaşamdaki izleri
K ₅ : Salâ verilir ve köyde bir ölenin olduğunu anlaşılar. Ölü yıkanır, köylüler katılarak defnedilir. Bizde ölüm günü kurban kesme yoktur. Komşu ve akrabalar yiyecek getirir, kapları ölü evinde temizleyip evlerine götürürler. Cenazeden sonra ev temizliği yapılmaz, ölünün eşyaları fakirlere dağıtılır, bazı aileler de yakar [5].	acıyı paylaşma müsaheplik (kardeş aile) kurban kesme	

Görüşüne başvurulmuş katılımcıların çoğu (K_{1,5,6}) ölü evine eş, dost ve akrabalar yemek getirdiği belirtmişlerdir. Kara'ya göre ölü evinde üç gün yemek pişirilmez, yemekler komşular tarafından getirilir (2005: 137).

Yörük köyünde ölen kişinin ruhunun ilk üç gün evinin etrafında olacağı inancıyla üç gün evin ışığı söndürülmez ve uyumaz (Kara, 2005: 139). Bir katılımcının (K₁) 'İnsan öldükten sonra ameline göre dünyaya tekrar gelecek...' diyerek detaylı açıklamalarda bulunması ve anlatımındaki bilinçlilik köyde daha önce Bektaşiliğin bir inanç biçimi olarak benimsendiğinin bir kanıtı olarak düşünülebilir [¹]. Biçici, köyle ilgili yaptığı bir araştırmada bu düşüncüyü destekleyen şu görüşlere yer vermiştir: Cumhuriyet sonrası Bektaşiliğin etkisi kalmamakla beraber, koruma altına alınan Yörük köyü mezarlığındaki bazı mezar taşlarında, Bektaşi ailelerin yaşadığı evlerde ve diğer mekânlarda Bektaşi unsurları etkili bu durum olarak halen gözlenebilmektedir (2008: 298).

Tüm katılımcılarca ifade edilen ve özellikle bir katılımcının (K₅) vurguladığı 'Evin bir yerinde veya yakınında baykuş tünemesinin, köpeğin ulumasının ölümü haber verdiği inancı ve 'Evinde baykuş tünegin.' (ölesin) sözü köyde yaygındır (bk. Tablo 4 [⁴]). Bu inanış başka Türkmen boyları arasında da yaygındır. Tahtacılar arasındaki inanışa göre ölüme işaret eden hayvanların başında baykuş gelmektedir. Onlar ölümünü istedikleri birisi için 'Ocağında baykuş tünegin!' şeklinde beddua söylerler (Selçuk, 2008: 262).

Tablo 5. Yörük Köyünde Asker Uğurlama, Evliya Ziyareti ve Diğer Önemli Günlerle İlgili Âdetler

A ₄ : Yörük köyündeki asker uğurlama, evliya ziyareti ve diğer önemli günler hakkında bilgi verebilir misiniz?(Sonda: asker uğurlama, adak kurbanı, cem ayini, evliya ziyareti, hidrellez vb. âdetler...)		
Yer: Yörük köyü (Görüşme ve gözlem yapılan köy sakinlerinin evleri, köy kahvesi, Geleneksel Gözleme Evi)	Kodlayarak Temalandırma	
Zaman: Haziran-Temmuz 2013. Farklı günlerde kişi başına ortalama görüşme süresi: 2-3 saat.	Kodlar	Temalar
K ₁ : Köyde iki Bektaşî tekkesi vardı. Evliya ziyaretleri yapılırdı. Buraya ilk olarak üç Yörük obası gelmiş. Bunlar bu gün aynı adla bilinen ve üç kardeşin (Hüseyn adındaki Yörük köyünü; Davut adlı olan Davut Obasını ve Hacı adlı ise Hacılar Obasını) kurduğu köylerdir. İlk yerleştiklerinde çevre köyleriyle anlaşamayıp İstanbul'a çalışmaya gitmeye başlamışlar. O sırada Bektaşî ahileri bu köylerin gençlerini alıp İstanbul'a götürmüş Yeniçeri Ocağına yazdırmışlar ve fırınlarda çalışmaya başlamışlar. Bu gün köyde Sipahioğulları, Odabaşılar, Seymenler, Sekbanzadeler var. Ben 6-7 yaşlarında iken hastalanmışım eşekle bir hocaya götürmüşlerdi. Hocaya pişmiş tavuk eti götürdüğümü mü hatırlıyorum. Eskiden Geyikli Baba Türbesi vardı. Gürlük türbesinde kurban kesilirdi. Köyün yakınındaki gölün suyuna kurban kesilir, dağıtılır, yemek verilir, dualar yapılırdı. Asker uğurlama törenleri yapılmıyor. Hidrellez kutlaması yapılıyor, bir şeyler pişirilip yenir, oynanır, eğlenilir. Hayır, hiç cem yapılmaz. Her yerde eğlenceler düzenlenir, yenir, içilir Hidrellez kutlanırdı [1].	evliya/Yatır mezarı kurban kesme	Bektaşilikte önemli günler ve ritüeller
K ₂ : Bayram günü öncesi hoca ile birlikte toplu olarak mezarlık ziyareti yapılır. Yörük köyü ile birlikte üç kardeşin kurduğu diğer iki köyün de (Hacılar Obası, Davut Obası) girişinde yolun iki tarafında mezarlık vardır. Bu durum köye gelenlere 'Bu dünya ölümlü.' mesajını verir. Askere gidecekler için akşam namazı sonrası yemek daveti verilir, hocanın dua etmesi ile asker uğurlanır. Hidrellez kutlanır. Herkes kurbanını evinin bahçesinde keser [2].	asker uğurlama	
K ₃ : Köyde, mezarlıkta iki türbe var. Bektaşî dervişine aitmiş. Büyüklerimizin anlattığına göre, mezarlıkta büyük bir Bektaşî dervişine ait mezar varmış. Bu evliya ziyaretleri normal zamanlarda bireysel olarak yapılır. Eskiden Bektaşilik varmış ama cezalar, yasaklamalar bunu unutturmuş. Şehirde yaşayana Bektaşî, köylerde yaşayana Alevi denirmiş. Adak adama yaygındır. Adanan adak kurbanı kesilir, adak sahibi kurbanın etinden yemez [3].	hidrellez	
K ₄ : Köyde iki türbe var, gelip geçerken dua edilir, bireysel olarak ziyaretler de yapılır. Gelin alınca büyüklerine, geçmişlerine dua etmek için mezarlığın içinden geçilir, 'gelin dolambacı' var. Asker uğurlaması yapılırdı. Şimdilerde köyde yaşlılar yoğun olduğu için askere giden çok az ya da yok. Kurbanla, adakla ilgili törensel âdetlerimiz gittikçe yok oluyor. Hidrellez de şimdilerde kutlanmıyor, eskiden kuzu keserdik, içki içerdik, eğlenirdik. [4].	mezarlık yeri	
K ₅ : Çok önceleri Bektaşî değilmişiz, İstanbul'a çalışmaya gidenler Bektaşî tarikatine üye oluyor ve onlar köye gelince tarikati köyde canlandırmaya çalışıyorlar. Eymür Gölü'ne yakın yerde türbe vardı, oraya ziyaretler yapılır, kurban kesilir, yemek verilir mevlit okunurdu. Şimdi türbe yıkılmış durumda. Asker uğurlaması vardı. Aileler dolaşılır, el öpmeler vardı, askere gidene harçlık verilir. Şimdilerde bunlar unutuldu. Köyümüzde türbe yok, türbe ziyaretleri yok [5].	adak adama	
K ₆ : Köyümüzde Hidrellez yeşillik bir alanda, ağaç aralarında kutlanırdı, şimdi kutlanmıyor. Çocuğu olmayan çocuğu olunca, hastalıktan kurtulunca adak adama geleneğimiz var ve çok yaygın. Adak adayan adak eti yemez. Mezarlık girişinde türbe [Bk.F.] olduğu söyleniyor ama köyde türbe ziyareti yok [6].	inanç kaybı	
	Bektaşî inancı	
	Adak kurbanı	
	asker uğurlama âdetleri	
	Hidrellez kutlamaları	
	mevlit okunması	
	türbe ziyareti	

Köprülü (1991, 2000) ve Palmer (2000) Bektaşilik ile Ahiliğin Yeniçeri teşkilâtının kuruluşunda çok büyük rol oynadıklarını belirtmektedir (akt. Alkan, 2009: 248). Bu tespitlerden hareketle Ahmet Yaşar Ocak, Vefailik ve Yesevilik (Haydarîlik tarikatı çerçevesinde) kültlerinin daha Osmanlı Beyliği'nin kuruluşu sürecinden itibaren, Osmanlı coğrafyasında görüldüğünü, Hacı Bektaş kültünün de Orhan Gazi zamanında, müridleriyle Bursa'nın fethine katılan Abdal Musa tarafından temsil edildiğini; Yeniçeriler ile Bektaşî tarikatının ilişkisini de Âşıkpaşazâde'nin verdiği bilgilerden hareketle, teşkilâtın daha kuruluş sürecinde yeniçeriler arasında yayıldığını ifade etmektedir (Ocak, 1998; 1992 akt. Alkan, 2009: 248). Bunun yanında 19. yüzyıldan itibaren babagân Bektaşileri İstanbul başta olmak üzere şehir hayatına daha fazla girmeye başlamışlar ve yüksek kültür çevreleri ile ilişkilerini güçlendirmişlerdir (Yıldırım, 2010: 51).

Bir katılımcının (K₁) belirttiği Yörük köyüne ilk yerleşildiğinde çevre köyle-riyle anlaşılmayıp İstanbul'a gidişler ve o sırada Bektaşî ahileri bu köylerin gençle-rini alıp İstanbul'a götürüp Yeniçeri Ocağına yazdırdığına dair görüşün (bk. Tablo 5 [1]) köyün Yeniçeri Ocağıyla ilişkisini oraya koymaktadır. Yapılan bazı araştırmalar-da Bektaşîliğin Yeniçeri Ocağındaki etkisine değinilmesi de bu köyde Bektaşîliğin bir inanç biçimi olarak benimsendiğini ortaya koymaktadır.

Bir katılımcı (K₃) görüşme sırasında 'Eskiden Bektaşîlik varmış ama cezalar, yasaklamalar bunu unutturmuş (bk. Tablo 5 [1])' ifadesini kullanmıştır. Yıldırım'a göre, 1826'da Yeniçeri Ocağı ile beraber Bektaşî tekkelerinin de kapatılması şüphesiz Bektaşî tarihinin en önemli kırılma noktalarından birisini teşkil etmektedir (2010: 43). Gerek katılımcının ifadesinde yer alan 'cezalar, yasaklamalar' gerekse Yıldırım'ın işaret ettiği 'Bektaşî tekkelerinin kapatılması' gibi etmenlerin, Bektaşîliğin halk ara-sında kabul görmesini etkilediği ve bu inancın bazı yerlerde unutulmasına sebep ol-duğu söylenebilir.

Safranbolu Yörük köyü mezarlığı köye girişte yolun iki tarafında yer almak-tadır. Görüşüne başvurulmuş bir katılımcı (K₂) mezarlığın köyün girişinde yolun iki tarafında olmasının sebebini şu şekilde açıklamıştır: 'Bu dünya ölümlü.' mesajını ver-mektir.' [2]. Bunun yanında bir başka katılımcının gelinin baba evinden çıktığında damat evine götürülmeden mezarlığa götürülmesinde de aynı amacın olduğu vurgu-lanmıştır (bk. Tablo 3 [2]). Bu durum dinî inancın günlük yaşama yön verme nokta-sında etkili olduğunu göstermektedir. [2,3,4].

Tablo 6: Dini İnancı simgeleyen Unsurlar İçeren Yapılarla İlgili İnceleme ve Gözlem Bulguları

GB ₁ : Dini İnancı simgeleyen Yapılar GB ₂ : Dini İnancı simgeleyen Yapılarla ilgili karakteristik Özellikler		
Yer: Yörük köyü	Kodlayarak Temalandırma	
Zaman: Haziran-Temmuz 2013. Farklı günlerde kişi başına ortalama görüşme süresi: 2-3 saat.	Kodlar	Temalar
<p>AGN₁: Köyde yapılan inceleme ve gözlemlerde gerek bireysel kullanımlı yapılarda gerekse kolektif kullanımlı yapılarda dini anlayışın mekâna yansıyan izlerine rastlanılmıştır. Bu yapılar arasında 'Konak' adı verilen ve genellikle 2-4 kat olan evler (kişisel kullanım) ile karakteristik özellik taşıyan ve 400 yıla yakın bir geçmişli olan 'Çamaşırhane' (toplu kullanım). Çamaşırhane'nin yanı sıra gözlem ve inceleme için kişisel olarak kullanılan konaklardan farklı özelliklere sahip 'Sipahioglu Konağı [Bk.F₁₁]' seçilmiştir [GB₁].</p> <p>AGN₂: Çamaşırhane'nin en önemli özelliği orta yıkama yerinin 12 köşeli olmasıdır [Bk.F₁]. Ayrıca giriş kapısının karşısına gelecek duvarların her birinde iki olmak üzere 4 ocak yeri ve çamaşır işinden sonra yıkama amacıyla yapılmış 3 kurna [Bk.F₂] bulunmaktadır. Çamaşır yıkayacakların boylarına göre orta yıkama yerini oluşturan taşların hem genişliği (zayıf ve şişmanlar için) hem de yüksekliği (uzun ve kırsalar için) ayarlı olup bunlar köşegenlere göre farklılık göstermektedir [GB₂].</p> <p>AGN₃: Horasandan gelen Kayı boyu Karakeçili obası birtakım sebeplerden dolayı gittikleri İstanbul'da Osmanlı Devletinde çeşitli görevlerde bulunmuşlar ve kazandıkları parayla çadır hayatını bırakıp 'Konak' adı verilen bu evleri yapmışlardır. Horasan harcı ile yapılan bu evlerin iç düzenlemesi oldukça farklıdır. Konağı yaptıran Hasan Sipahi'nin 7. Kuşaktan torununun verdiği bilgiye göre odalarda bulunan resim ve görsellerin hepsi anlamı olan birer simge. Pencere üstü çeyiz sergiliği [Bk.F₁₀], makara sistemine sahip perdeleri [Bk.F₁₀], oyma nişler (şerbetlik) [Bk.F_{5,6}], yüklük (gusulhane), kitabeler [Bk.F₆], kapı tutamakları... Mihrap ve onun önünde bulunan ve üzerinde hayat ağacı, çarkı felek (semah) bulunan sarıklı taş [Bk.F₃] önemli bir dini simgedir. Duvarlarda çiçekleri açmış (biri büyük ikisi küçük) 3 vazodaki açmış 5 çiçek [Bk.F₃] (Allah, Muhammed, Ali, Hasan, Hüseyin), vazolardaki açmış 7 çiçek ve 7 kabartma [Bk.F₉] (yedi erenler) ve odadaki açmış karanfillerin toplam sayısı 40 (Hz. Ali ve arkadaşlarından oluşan kırklar meclisi) sayılarını simgeleyen resimler vardır. Yine vazoda 4 açmış çiçek 4 kapı 40 makam hakikat kapısını... Bunun yanında mihrap içi 12 açmış karanfil [Bk.F_{4,5}], 12 kitabeli ve 12 gözlü dolaplar, dolapların her birinde 12 oyma niş [Bk.F₆] ve mihrabın üst orta kısmına yerleştirilmiş 12 köşeli sarık [Bk.F_{4,5}] simgesi ile (12 imam, ehli beyt) simgelenmektedir. Bunların yanında konakta dikkati çeken diğer bir unsur yaklaşık 150 yıllık (1878) boyama resimler. Bektaşi inancında insan, hayvan figürleri yapılmıyor, bundan dolayı duvar süslemelerinde meyve ve çiçek resimlerinin yoğunluğu dikkati çekmektedir [Bk.F₁₂]. Duvarlardaki üzüm bolluk ve bereketi; kavun, karpuz ise üremenin simgesi olarak açıklanmaktadır. Odalardaki aynaların üstten yarısını kapatacak şekilde örtü konmuştur. Bunun sebebi nazar değmemesi içindir. Ayrıca ibadet yapılırken üstündeki bezle ananın tamamı örtülür [GB₂].</p>	<p>çamaşırhane</p> <p>konak iç düzenlemesi</p> <p>görseller ve yüklenen anlamlar</p> <p>duvar süslemeleri</p> <p>dini inanışlar</p>	<p>Dini anlayışın mekâna yansıyan izleri</p> <p>Dini inancı simgeleyen somut unsurlar</p>

Dil, ait olduğu düşünce dünyasının kalıpları ve imkânları ile iş gören bir vasıta. Bu yönüyle kullanıcılarının ortak zihniyetinden etkilenirken kendi ifade imkânları ve düşünme araçları ile ortak zihniyeti biçimlendirir. Dildeki diğer sözcükler gibi sayı sözcükleri de günlük hayatta kazandıkları değerlerle ama günlük hayatı aşan bir boyutta başka işlevlerle de kullanılırlar (Coşar, 2011: 114-115). Köyde çok eski bir tarihte yapılmış çamaşırhane orta yıkama taşının 12 köşeli olması; konak içi süslemelerdeki 3, 4, 5, 7 ve 40 sayılarını simgeleyen görseller ve bunlara yüklenen anlamlar ayı sözcüklerinin Bektaşî inancını yaşanan mekânda simgeleyen birer işaret olarak nitelendirilebilir. Özellikle yaşanan konağın odalarında 'Allah, Muhammed, Ali, Hasan, Hüseyin ...' gibi insanların inançları açısından önemli olan değerlerin büyüklüklerine göre vazolar ve vazolardaki çiçeklerle simgelemesi inancın insan yaşamında ne denli bir yer sahip olduğunu göstermektedir.

Köyde Bektaşî tarikatının varlığı kendisini mezar taşlarında kuvvetle hissettirmesinin yanında, İstanbul'daki Bektaşî tarikatıyla ilişkileri köyün dini açıdan da önemini göstermektedir (Biçici, 2008: 315). Bunun yanında köyde bugün biri minaresi ahşap olan Tahta Cami diğeri 1704 (Hicri 1116) yılında yapılan ahşap çatılı kâgir bir yapısı olan Merkez Cami olmak üzere iki cami vardır (Ergül, 2008: 37, 76). Bütün bunlardan hareketle köyde Bektaşîliğin izlerini taşıyan çamaşırhanenin bulunması, mezarlığında Bektaşî dervişlerinin mezarlarının yer alması ve konaklarının iç düzenlemelerindeki simgeler (bk. Tablo 6 [GB₂]), geçmişte Yörük köyünde Bektaşîliğin bir inanç biçimi olarak kabul edildiğini ama köyde var olan bu inancın zaman içinde unutulduğunu göstermektedir.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Zengin bir geleneğe sahip olan Yörük köyünde doğum öncesi, doğum sonrası, düğün, ölüm gibi günlük yaşam uygulamaları içerisinde önemli dinî ritüellere yer verilmektedir. Köyde insanlar arası etkileşimin birer vesilesi olarak sosyal yaşamı renklendirip hareketlendiren bu inanış ve uygulamaların toplumsal dinamizm açısından önemli bir işleve sahip olduğu anlaşılmaktadır. Mezarlıkta imamın duasının da yer aldığı 'gelin dolambacı' geleneği; gerdek öncesi yatsı namazından sonra meşalelerle topluca güveyinin evinin önüne varılması, köy imamının 'Güveye Hu Okuma' duasıyla damadın gerdeğe gönderilmesi ile gibi ritüellere bakıldığında dinî algı ve toplumsal yaşama yansımaları bakımından Bektaşî inancının izlerinin çok fazla kalmadığı söylenebilir.

Yörük köyünde ölüm günü ve sonrası uygulamalara bakıldığında köyde iyi bir dayanışmanın olduğu anlaşılmaktadır. Köyde ölümle ilgili âdetler, adak adama, asker uğurlama, hıdrellez kutlamaları gibi ritüellerin canlı bir şekilde gerçekleştirildiği, ancak Bektaşîlikte önemli olan evliya ziyareti ve orada kurban kesme, eğlenme vb. ritüellerin unutulduğu; Bektaşî inancında görülen tenasüh (ruh göçü), müsahiplik

(kardeş aile) vb. uygulamaların bilinmediği; dinî algı ve inanış ve âdetlerin, günlük yaşamdaki izlerinin büyük oranda kaybolduğu söylenebilir.

Köyde özellikle çamaşırhane ve konakların iç düzenlemesinde, duvar süslemelerindeki görseller ve bunlara yüklenen anlamlar açısından bakıldığında Bektaşî inancının somut olmayan kültürel mirasının mekâna yansıyan önemli unsurları olarak nitelendirilebilir.

Sonuç olarak; katılımcılarla yapılan görüşme ve gözlemlere, dinî simge içeren mekânların incelenme sonuçlarına göre, Yörük köyünde bir dönem Bektaşîlik inancının yoğun bir şekilde yaşandığı ama zamanla canlılığını yitirdiği görülmektedir.

Yörük köyü; uzun bir geçmişe ve geçmişten günümüze doğum, düğün, bayram kutlamaları, askere uğurlama, ölüm gibi sosyal yaşam unsurları açısından zengin bir kültür birikimine sahiptir. Çok eski bir yerleşim birimi olan Yörük köyünde konakların korumaya alınıp sit yerleşimi olarak ilan edildiği gibi somut olmayan kültürel mirasına da sahip çıkılmalıdır.

Doğumdan ölüme yaşamı çevreleyen olay, olgu ve durumlarla ilgili kendine özgü inanış ve uygulamalara sahip olan Yörük köyünün toplumsal dinamizmini oluşturan somut olmayan kültürel mirasının kaydedilmesi, koruması ve gelecek kuşaklara aktarılması için gerekli çalışmalar yapılmalı, ulusal düzeyde ve UNESCO nezdinde projeler hazırlanarak hayata geçirilmelidir.

Teşekkür

Başta Yörük köyü muhtarı İbrahim Sarı Bey ile araştırma, inceleme ve gözlemlerim süresince bana rehberlik eden Ali Rıza Tunca Beye çok teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Ayrıca, 90 yıllık ömrüne rağmen engin bilgisi ile araştırmaya farklı bir derinlik ve boyut katan Ahmet Ergül Beye, diğer kaynak kişilerime ve tüm Yörük köyü sakinlerine göstermiş oldukları ilgi, yardım ve misafirperverlikleri için teşekkür ederim.

Kaynakça

- AKTURAN, U. ve DİNÇER, D. (2008). Etnografya (ss. 41-62), *Nitel Araştırma Yöntemleri*, (Editörler: Baş, T. ve Akturan, U.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- AKTURAN, U. ve ESEN, A. (2008). Fenomenoloji (ss. 83-98), *Nitel Araştırma Yöntemleri*, (Editörler: Baş, T. ve Akturan, U.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- ALKAN, M. (2009). Yeniçeriler ve Bektaşîlik. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 50: 243-260.
- BAYKAL, A. R. (1995). *Safranbolu Yörük Köyü ve Düğün Âdetleri*. İstanbul: Sema Matbaası.
- BİÇİCİ, H. K. (2008). Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığında Bulunan Süslemeli Mezar Taşları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 20: 297-327.

- COŞAR, M. (2011). Alevi-Bektaşî Kültüründe Sayılara Yüklenen Terim Değeri, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 60: 113-128.
- ÇELİK, S. ve ARIKAN, A. (2012). Öğretmen Yetiştirme Programlarının İngilizce Öğretmen Adaylarını İlköğretimde İngilizce Öğretimine Ne Kadar Hazırladığına Yönelik Nitel Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32: 77-87.
- DEMİRARSLAN, D. (2011). Eski Bir Bektaşî Yerleşimi: Yörük Köyünde Evler ve Odanın Oluşumu. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 58: 69-88.
- ERGÜL, A. (2008). *Açık Kapılar: Sahapsız Yörük Evleri*. (Kitabın basım yeri belirtilmemiştir.)
- ERÖZ, M. (1991). *Yörükler*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- GÖÇER, A. (1999). *Aladağ Yörüklerinin (Karakoyunlu, Horzum, Müsürler, Honamlı, Kara-keçili, Sarıkeçili, Keşefli...) Dil, Folklor ve Halk Edebiyatı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kayseri.
- GÖÇER, A. (2012). Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine. *Türk Dili*, 729: 50-57.
- HERSEK, C. M. ve MERAKİ, Ş. (2000). Yörük Köyünde Gelenek ve Görenekler (ss. 161-169), *Safranbolu Yörük Köyü Geleneksel Yaşam Biçimi ve Evleri* (Editör: C. M. Hersek). Ankara: Kuban Matbaacılık.
- HERSEK, C. M., MERAKİ, Ş. ve MERAKİ, F. (2000). Safranbolu Yörük Köyü ve Mimari Dokusunu (ss. 1-112), *Safranbolu Yörük Köyü Geleneksel Yaşam Biçimi ve Evleri* (Editör: C. M. Hersek). Ankara: Kuban Matbaacılık.
- KAPLAN, M. (2010). *Kültür ve Dil* (26. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KARA, T. (2005). *Safranbolu Yörük Köyü: Köyümüzde Geleneksel Yaşam, Örf ve Âdetlerimiz*. Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- KILIÇ, F. ve KÖKEL, C. (2006). Bektaşîlik Üzerine Değerlendirmeler ve Çalçaklılar Köyü Örneğinde Bektaşî Kültürü. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 40: 1-13.
- PUNCH, K. F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (Çevirenler: D. Bayrak, B. Aslan ve Z. Akyüz). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- SELÇUK, A. (2008). *Ağaçeri Türkmenleri: Tahtacılar*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- SOMUNCU, M. (2005). *Aladağlar, Yaylacılık ve Dağ Göçebeliği Konusunda Bir Araştırma*. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- SÜMER, D. (2011). Alevi-Bektaşî Miraç Söyleminden Cemin Simgesel Temsillerine Hakk'ın Birlik Bilinci. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 57: 57-84.
- SÜMER, F. (1992). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YILDIRIM, R. (2010). Bektaşî Kime Derler?: "Bektaşî" Kavramının Kapsamı ve Sınırları Üzerine Tarihsel Bir Analiz Denemesi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 55: 23-58.

